

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Obowiązek zachowania należytej staranności”**(opinia rozpoznawcza)**

(2020/C 429/19)

Sprawozdawca: **Thomas WAGNSONNER**Współsprawozdawczynie: **Emmanuelle BUTAUD-STUBBS**

Wniosek o konsultację	Pismo PE, 15.9.2020
Podstawa prawna	Art. 304 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej
Sekcja odpowiedzialna	Sekcja Jednolitego Rynku, Produkcji i Konsumpcji
Data przyjęcia przez sekcję	4.9.2020
Data przyjęcia na sesji plenarnej	18.9.2020
Sesja plenarna nr	554
Wynik głosowania	215/1/3
(za/przeciw/wstrzymało się)	

1. Wnioski i zalecenia

1.1. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny (EKES) potwierdza, że nadszedł czas, aby Komisja Europejska (KE) podjęła działania i przedstawiła państwom członkowskim i Parlamentowi Europejskiemu (PE) projekt prawodawstwa w sprawie obowiązku zachowania należytej staranności, w którym uznana zostanie odpowiedzialność na podstawie obowiązujących norm i który zapewni wyraźne i bezpieczne ramy prawne dla przedsiębiorstw europejskich.

1.2. Należyta staranność w zakresie praw człowieka stała się istotną kwestią dla rynku wewnętrznego; zważywszy, że poszczególne państwa członkowskie przewidują różne sankcje prawne za działania przedsiębiorstw, fragmentaryczna, częściowo sektorowa inicjatywa ustawodawcza na szczeblu UE nie jest wystarczająca.

1.3. W zakresie przedmiotowym tej inicjatywy ustawodawczej – w postaci dyrektywy albo rozporządzenia, z wszystkimi ich wadami i zaletami – należy uwzględnić szeroki zakres definicji praw człowieka i praw środowiskowych, w tym praw pracowniczych i związkowych, a także zapewnić uwzględnienie nowych osiągnięć w dziedzinie praw człowieka.

1.4. Obowiązki w zakresie należytej staranności, zwłaszcza w odniesieniu do globalnych łańcuchów wartości, muszą przyświecać decyzjom w zakresie zarządzania, które mają na celu zapewnienie zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw pod względem gospodarczym, ekologicznym i społecznym. W każdym razie wpływ na środowisko należy uznać za mający ogromne znaczenie dla zrównoważonego prowadzenia działalności gospodarczej i wysoki priorytet w globalnych łańcuchach wartości.

1.5. Inicjatywa ustawodawcza powinna obejmować wszystkie przedsiębiorstwa z różnych sektorów, z uwzględnieniem proporcjonalnych wymogów dla MŚP z siedzibą w UE lub prowadzących działalność na jej obszarze, tak aby uniknąć nieuczciwej konkurencji i nierównych warunków działania, jak również powinna obejmować sektor publiczny. Inicjatywa powinna zawierać wymóg, aby przedsiębiorstwa stosowały się do wysokich standardów odpowiedzialnego prowadzenia działalności gospodarczej, a przy tym zapewnić stosowne środki zgodne z odpowiednim ryzykiem w postaci naruszeń praw człowieka.

1.6. Obowiązek zachowania należytej staranności w zakresie praw człowieka powinien uwzględnić następujące aspekty:

- spójne ramy należytej staranności oparte na obecnie stosowanych instrumentach, mające zastosowanie do przedsiębiorstw działających na rynku wewnętrznym, w tym przedsiębiorstw z państw trzecich sprzedających znaczne ilości towarów i usług,
- odpowiedzialność skutkującą wprowadzeniem skutecznych środków zaradczych wobec osób dotkniętych niewłaściwym postępowaniem; należy wprowadzić szczególne ramy odpowiedzialności, w tym odpowiedzialności karnej, w odniesieniu do przypadków, w których dochodzi do naruszenia norm w zakresie praw człowieka, norm społecznych i środowiskowych lub wystąpienia negatywnych skutków działalności przedsiębiorstw, w tym w obrębie ich łańcuchów dostaw i podwykonawców.

1.7. Aby uniknąć ewentualnej niepewności prawa, w inicjatywie ustawodawczej należy w sposób bardzo wyraźny określić, jakie działania indywidualne muszą podjąć przedsiębiorstwa w ramach pełnej procedury należytej staranności w celu przeprowadzenia oceny ryzyka w zakresie praw człowieka, z zapewnieniem spójności z innymi wiążącymi przepisami unijnymi obejmującymi zmianę dyrektywy w sprawie ujawniania informacji niefinansowych, która być może zostanie odpowiednio dostosowana:

- wyraźnie zdefiniowana analiza ryzyka (identyfikacja i ocena (potencjalnych) negatywnych skutków działalności przedsiębiorstw dla praw człowieka i środowiska ujęta w sformalizowanym, dostępnym, przejrzystym, kompleksowym i zgodnym z prawdą dokumencie mającym na celu określenie ryzyka na podstawie jasnej i przejrzystej metodyki oceny ryzyka i ustalania priorytetów w zakresie ryzyka), obejmująca wynegocjowany mechanizm wczesnego ostrzegania i ochronę sygnalistów,
- działania następcze (określenie wewnętrznych obowiązków w przedsiębiorstwie, zniwelowanie negatywnych skutków i zapobieganie im),
- monitorowanie skuteczności środków wprowadzonych na podstawie Wytycznych OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych i Wytycznych ONZ dotyczących biznesu i praw człowieka,
- przekazywanie informacji (zapewnienie odpowiedniej sprawozdawczości w zakresie przeciwdziałania (potencjalnym) negatywnym skutkom działalności przedsiębiorstw) z poszanowaniem uzasadnionej tajemnicy handlowej i przejrzystości,
- należy zapewnić udział związków zawodowych reprezentowanych w przedsiębiorstwie zgodnie z ramami krajowymi mającymi zastosowanie do dialogu społecznego.

1.8. Ofiary, których prawa zostały naruszone, oraz ich przedstawiciele, w tym związki zawodowe i obrońcy praw człowieka, muszą mieć dostęp do skutecznych środków zaradczych w związku z negatywnymi skutkami, jakie dotknęły te osoby.

1.9. Konieczne jest zadbanie o to, aby ofiary naruszeń praw człowieka związanych z działalnością przedsiębiorstw oraz ich przedstawiciele, w tym związki zawodowe i obrońcy praw człowieka, mieli w ramach przestrzegania praw człowieka zagwarantowany dostęp do sprawiedliwego procesu, sądów i organów. W przypadku gdy nie jest jasne, czy potencjalna odpowiedzialność spoczywa na jednostce dominującej, na jednej z jednostek zależnych, czy na jednym z dostawców, z którymi dane przedsiębiorstwo utrzymuje relacje biznesowe, jurysdykcję powinien mieć jeden sąd prowadzący rzetelne postępowanie. W związku z powyższym należy zmienić rozporządzenie Bruksela I, tak aby w przypadku naruszeń praw człowieka umożliwić prowadzenie postępowania w Europie.

1.10. Ramy dotyczące obowiązku zachowania należytej staranności funkcjonowałyby w oparciu o uzgodnioną normę egzekwowaną poprzez stosowanie proporcjonalnych, skutecznych i odstraszcających sankcji, natomiast odpowiedzialność musiałaby wynikać z naruszenia jasno określonego zestawu praw człowieka. Podobnie jak w przypadku wszystkich systemów odpowiedzialności, należy ustanowić wyraźny związek przyczynowy między winą lub niewywiązaniem się z obowiązku zapobiegania a pewną szkodą. W sprawach dotyczących całkiem nietypowych przypadków związków przyczynowych nie ma zatem powiązania z ryzykiem.

1.11. Biorąc pod uwagę wnioski wyciągnięte z francuskiego prawodawstwa w zakresie należytej staranności, aby przedsiębiorstwa europejskie mogły wypełnić tę rolę, w ramach wiążącej inicjatywy ustawodawczej należy zapewnić następujące normy jakości:

- jasne definicje i zrozumiały język,
- zapewnienie pewności i wykonalności prawa, w szczególności w zakresie prawa mającego zastosowanie, proporcjonalnych wymogów sprawozdawczości z poszanowaniem uzasadnionej tajemnicy handlowej.

1.12. Należy wspierać opracowywanie innowacyjnych technologii informacyjnych (np. łańcuchów bloków) umożliwiających śledzenie wszystkich danych na potrzeby zarządzania światowymi łańcuchami dostaw, aby ograniczyć do minimum obciążenia administracyjne i koszty oraz uniknąć powielania działań. Technologie te zapewniają bezpieczeństwo i identyfikowalność.

2. Główne elementy i kontekst

2.1. Parlament Europejski wezwał EKES do przedstawienia opinii na temat przedstawionej na szczeblu unijnym inicjatywy ustawodawczej w sprawie należytej staranności i rozliczalności przedsiębiorstw. W związku z tym EKES zajmie się wnioskami dotyczącymi możliwych treści i definicji takiego aktu ustawodawczego w oparciu o swój wkład w opracowywanie dokumentów na temat należytej staranności oraz biznesu i praw człowieka, a także w oparciu o wiedzę i doświadczenie swoich członków, a w szczególności tych państw, w których obowiązują ambitne przepisy prawa.

2.2. EKES pracuje aktywnie nad kwestiami należytej staranności w globalnych łańcuchach wartości⁽¹⁾. W globalnych łańcuchach wartości nadal dochodzi do naruszeń i łamania praw człowieka⁽²⁾, w tym praw pracowniczych⁽³⁾ oraz praw środowiskowych, mimo że w wielu przypadkach można by zapobiec takim skutkom poprzez zachowanie należytej staranności oraz wywiązywanie się przez państwa i ich administracje ze zobowiązań międzynarodowych, w szczególności w dziedzinie praw pracowniczych i praw człowieka. Ofiary takich naruszeń często nie mają dostępu do środków prawnych, które pozwoliłyby im walczyć o ich prawa.

2.3. Opracowano szereg dobrowolnych ram w celu umożliwienia przedsiębiorstwom wdrożenia należytej staranności w zakresie praw człowieka do ich działań. Takie środki zwykle przybierają formę strategii w zakresie społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw.

2.4. Wśród tych instrumentów bardzo istotny wpływ mają Wytyczne ONZ dotyczące biznesu i praw człowieka, inicjatywa *Global Compact*, norma ISO 226000 – Wytyczne dotyczące społecznej odpowiedzialności, a także wytyczne opracowane przez OECD (Wytyczne OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych). Dokumenty te zawierają, między innymi, zalecenia, aby umowy z partnerami biznesowymi w ramach globalnych łańcuchów wartości opracowywano w taki sposób, by relacje biznesowe uwzględniały ochronę praw człowieka. Takie dobrowolne instrumenty są dowodem na to, że zarządzanie ryzykiem i wdrażanie norm w zakresie naruszeń praw człowieka w globalnych łańcuchach wartości jest możliwe. Stanowią one podstawę do opracowania dalszych – potencjalnie obowiązkowych – środków.

2.5. Dobrowolne środki nie zawsze są w stanie zapobiec poważnym naruszeniom praw podstawowych ani też nie zapewniają pewności prawa przedsiębiorstwom utrzymującym relacje biznesowe za granicą. Tworzy to swoistą mozaikę różnych środków, które nie zapewniają pewności prawa ani jego przewidywalności.

2.6. W celu zaradzenia tej sytuacji niektóre państwa członkowskie UE przyjęły przepisy mające na celu zwiększenie rozliczalności przedsiębiorstw oraz ustanowienie solidniejszych ram należytej staranności w zakresie praw człowieka, co może stanowić cenny wkład w proces wymiany doświadczeń. Podobne przepisy są obecnie przedmiotem rozważań w różnych państwach europejskich. W swojej ustawie o nowoczesnych formach niewolnictwa Zjednoczone Królestwo przyjęło klauzulę dotyczącą przejrzystości w łańcuchach dostaw. Niderlandy przyjęły ustawę o dochowaniu należytej staranności w obszarze pracy dzieci w celu zwalczania pracy dzieci w przedsiębiorstwach mających siedzibę w Niderlandach wprowadzających towary i usługi na rynek niderlandzki.

2.7. Na szczeblu UE obowiązują pewne przepisy dotyczące należytej staranności w zakresie praw człowieka. Unijne rozporządzenie w sprawie minerałów z obszarów objętych konfliktami, dyrektywa w sprawie ujawniania informacji niefinansowych i rozporządzenie w sprawie drewna to przykłady wzmocnienia należytej staranności w zakresie praw człowieka. Naruszenia praw człowieka w globalnych łańcuchach wartości są regulowane pośrednio przez przepisy prawa administracyjnego, cywilnego lub karnego. Dotyczą kwestii międzynarodowego prawa prywatnego, międzynarodowego prawa proceduralnego i międzynarodowego prawa karnego (spółek), które w UE zostały w pewnej mierze zharmonizowane (tj. rozporządzenie Bruksela I i rozporządzenie Rzym II).

2.8. Na szczeblu międzynarodowym podejmowane są pewne działania. Grupa robocza przy Radzie Praw Człowieka w Genewie prowadzi negocjacje w sprawie prawnie wiążącego instrumentu dotyczącego przedsiębiorstw i praw człowieka (traktatu ONZ) będącego przedmiotem opinii EKES-u⁽⁴⁾, w której EKES uzgodnił z PE⁽⁵⁾ niezbędne treści takiego traktatu, tj.:

- oparcie się na ramach Wytycznych ONZ dotyczących biznesu i praw człowieka,
- określenie obowiązków w zakresie należytej staranności dla korporacji transnarodowych i innych przedsiębiorstw, w tym ich jednostek zależnych,
- uznanie eksterytorialności ciążących na państwach obowiązków w zakresie praw człowieka i przyjęcie odpowiednich środków regulacyjnych,
- uznanie odpowiedzialności karnej przedsiębiorstw,

⁽¹⁾ Dz.U. C 303 z 19.8.2016, s. 17; Dz.U. C 97 z 24.3.2020, s. 9 oraz opinia EKES w sprawie zrównoważonych łańcuchów dostaw oraz godnej pracy w handlu międzynarodowym (zob. s. 197 niniejszego Dziennika Urzędowego).

⁽²⁾ Jak określono w Międzynarodowej karcie praw człowieka, dziewięciu podstawowych instrumentach praw człowieka dotyczących Europy i UE, europejskiej konwencji praw człowieka, Europejskiej karcie społecznej oraz Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej.

⁽³⁾ Jak określono w podstawowych normach pracy, a w szczególności w Trójstronnej deklaracji zasad dotyczących przedsiębiorstw wielonarodowych i polityki społecznej MOP.

⁽⁴⁾ Dz.U. C 97 z 24.3.2020, s. 9.

⁽⁵⁾ Rezolucja PE 2018/2763(RSP).

- mechanizmy koordynacji i współpracy między państwami w zakresie dochodzenia, ścigania i egzekwowania w sprawach transgranicznych,
- ustanowienie międzynarodowych sądowych i pozasądowych mechanizmów nadzoru i egzekwowania.

2.9. Aspekty należytej staranności w zakresie praw człowieka były przedmiotem szeregu badań prowadzonych przez instytucje i agencje europejskie, w tym Agencję Praw Podstawowych Unii Europejskiej (FRA) ⁽⁶⁾ i PE.

2.10. Niedawno w badaniu zleconym przez DG ds. Sprawiedliwości ⁽⁷⁾ przedstawiono analizę wymogów w zakresie należytej staranności w łańcuchach dostaw. W ramach badania przeprowadzono ankietę z udziałem interesariuszy, przedstawiono ramy regulacyjne, oceniono różne warianty strategiczne oraz wykazano konieczność opracowania kompleksowych, wiążących środków w obszarze należytej staranności w zakresie praw człowieka.

2.11. Większość z ponad 600 respondentów uczestniczących w badaniu wskazała, że „obowiązek zachowania należytej staranności jako norma prawna w zakresie staranności może przynieść przedsiębiorstwom potencjalne korzyści związane z harmonizacją, pewnością prawa, równymi warunkami działania i zwiększeniem efektu dźwigni w ich relacjach biznesowych w całym łańcuchu dostaw za pośrednictwem niepodlegającej negocjacji normy”. Ponieważ wiele przedsiębiorstw działa jednocześnie w wielu sektorach, respondenci optowali za ogólną regulacją międzysektorową, w miarę możliwości obejmującą wszystkie przedsiębiorstwa, opartą na Wytocznych ONZ dotyczących biznesu i praw człowieka, a także za normą dotyczącą staranności, a nie wymogiem proceduralnym.

2.12. W badaniu podkreślono również, że „obecnie jedynie niewiele więcej niż jedna trzecia respondentów biznesowych wskazuje, że ich przedsiębiorstwa stosują procedury należytej staranności uwzględniające wszystkie skutki w zakresie praw człowieka i wpływu na środowisko”. Ponadto „większość respondentów biznesowych, którzy stosują procedury należytej staranności, uwzględnia w nich jedynie dostawców pierwszego szczebla” ⁽⁸⁾. Przedstawiając wyniki badania, komisarz do spraw wymiaru sprawiedliwości Didier Reynders stwierdził, że świadczą one o tym, że „dobrowolne działania mające na celu przeciwdziałanie naruszeniom praw człowieka oraz szkodom dla klimatu i środowiska wyrażanym przez przedsiębiorstwa, mimo iż były wspierane poprzez środki w zakresie sprawozdawczości, nie spowodowały niezbędnej zmiany zachowań” ⁽⁹⁾.

3. Uwagi ogólne

3.1. Dobrowolne środki nie są w stanie zapobiec wszystkim naruszeniom praw. Wiążące środki, uzupełnione odpowiednimi sankcjami, mogą zagwarantować przestrzeganie minimalnych przewidzianych prawem norm, również przez te przedsiębiorstwa, które nie traktują swej odpowiedzialności moralnej tak poważnie jak te, które wdrażają zastrzeżone normy w dziedzinie praw człowieka. Wiążące przepisy powinny być spójne z istniejącymi systemami należytej staranności, takimi jak Wytoczne ONZ dotyczące biznesu i praw człowieka, co ułatwi wdrażanie i pozwoli uniknąć powielania działań.

3.2. Negatywne skutki lub naruszenia praw człowieka oraz norm społecznych i środowiskowych mogą wynikać z działań podejmowanych przez przedsiębiorstwo, działań spółek zależnych przedsiębiorstwa lub działań spółek kontrolowanych przez przedsiębiorstwo, a także z relacji biznesowych przedsiębiorstwa, tj. jego łańcucha dostaw i podwykonawców. W związku z powyższym w Wytocznych ONZ dotyczących biznesu i praw człowieka, wytycznych OECD oraz trójstronnej deklaracji MOP uznano, że procedury należytej staranności powinny obejmować także relacje biznesowe przedsiębiorstw, w tym ich łańcuchy dostaw i podwykonawców. Jak zatem wynika z tych ram, wymogi w zakresie należytej staranności powinny optymalnie obejmować wszystkie przedsiębiorstw niezależnie od ich wielkości, włączając w to działania podejmowane przez nie same, działania podejmowane przez ich spółki zależne i spółki przez nie kontrolowane, a także ich relacje biznesowe, w tym ich całe łańcuchy dostaw i podwykonawców, kwestie zarządzania franczyzami i zamówieniami. Powinny one obejmować działania, rzeczywiste i potencjalne skutki i naruszenia zarówno na terytorium UE, jak i poza nim. W praktyce jednak określenie zakresu zastosowania należytej staranności jest trudne: na przykład jednym z kryteriów wybranych we francuskiej ustawie nr 2017-399 z dnia 27 marca 2017 r. jest istnienie ugruntowanych relacji biznesowych z podmiotem w łańcuchu dostaw, które wiążą się z pewnym stopniem kontroli. Francuski Trybunał Konstytucyjny, w innym wyroku, określił, co oznaczają „ugruntowane relacje biznesowe”: to regularne, stabilne i trwałe relacje ustanowione zasadniczo z dostawcami i podwykonawcami pierwszego szczebla. Oczywiście ambitniejszym rozwiązaniem byłoby objęcie wszystkich podmiotów bez wyjątku, ale należy wziąć pod uwagę złożoność, jaka wiąże się z dużą liczbą dostawców (do 100 000 w przypadku przedsiębiorstwa wielonarodowego), a jednocześnie zachęcać przedsiębiorstwa do wdrażania skutecznych procedur należytej staranności w odniesieniu do całego łańcucha wartości/dostaw.

⁽⁶⁾ Badanie FRA, *Improving access to remedy in the area of business and human rights at the EU level* [Poprawa dostępu do środków ochrony prawnej w dziedzinie biznesu i praw człowieka na szczeblu UE], Wiedeń 2017.

⁽⁷⁾ <https://op.europa.eu/pl/publication-detail/-/publication/8ba0a8fd-4c83-11ea-b8b7-01aa75ed71a1>

⁽⁸⁾ Komisja Europejska, *Study on due diligence requirements through the supply chain* [Badanie dotyczące wymogów w zakresie należytej staranności w łańcuchach dostaw], styczeń 2020 r., s. 16.

⁽⁹⁾ Przemówienie komisarza Reyndersa podczas seminarium internetowego na temat należytej staranności zorganizowanego przez grupę roboczą Parlamentu Europejskiego ds. odpowiedzialnego prowadzenia działalności gospodarczej, 30 kwietnia 2020 r.

3.3. Należy wspierać opracowywanie innowacyjnych technologii informacyjnych (np. łańcuchów bloków) umożliwiających śledzenie wszystkich danych na potrzeby stosowania ich w zarządzaniu światowymi łańcuchami dostaw, aby ograniczyć do minimum obciążenia administracyjne i koszty oraz uniknąć powielania działań między różnymi strukturami wewnętrznymi. Technologie te zapewniają bezpieczeństwo i identyfikowalność.

3.4. EKES przypomina ⁽¹⁰⁾: „Kiedy państwa członkowskie UE zaczną określać indywidualnie bardziej rygorystyczne obowiązkowe ramy należytej staranności, doprowadzi to do niedopasowania takich norm w Unii. Przedsiębiorstwa działające w państwach członkowskich UE o surowszych wymogach w zakresie należytej staranności nie będą przegrywać z przedsiębiorstwami mającymi siedziby w państwach, gdzie wymogi są łagodniejsze. EKES zauważa, że przedsiębiorstwa będą mieć równe warunki działania i pewność prawa, z jasno określonymi obowiązkami”.

3.5. W przypadku dobrowolnych systemów ich nierówne i fragmentaryczne wprowadzanie powoduje nieuczciwą konkurencję na szczeblu europejskim, ponieważ nie istnieje jednolity system, ale mozaika przepisów krajowych, które różnią się między sobą, choć wszystkie dążą do osiągnięcia tego samego globalnego celu. Poza UE ustawodawstwo dotyczące należytej staranności jest bardzo ograniczone, co działa na niekorzyść niektórych kluczowych partnerów handlowych, jak USA i Chiny. Gdy wdrożona zostanie obowiązkowa inicjatywa unijna, przedsiębiorstwa z takich rynków będą musiały spełniać określone normy, aby prowadzić działalność na naszym rynku wewnętrznym, jeżeli inicjatywa ustawodawcza UE będzie obejmować przedsiębiorstwa z państw trzecich oferujące towary i usługi w UE. Z uwagi na kwestię uczciwej konkurencji traktat ONZ znacznie zyskuje na znaczeniu, jeśli chodzi o zapewnienie równych warunków działalności również poza jurysdykcją UE. Obecne ramy unijne umożliwiają stosowanie różnych praktyk i norm, nierównych pod względem praw człowieka oraz norm środowiskowych i społecznych. Inicjatywa ustawodawcza UE powinna nie tylko być ambitna i pragmatyczna, ale i przygotowana tak, aby wdrożyć uzgadnianą obecnie w ramach ONZ normę międzynarodową ⁽¹¹⁾ mającą na celu zapewnienie równych warunków działania w skali międzynarodowej. Biorąc pod uwagę rolę UE w zakresie obrony praw człowieka, osiągnięcia wielu – a w szczególności tych dużych – przedsiębiorstw europejskich w dziedzinie dobrych procedur należytej staranności w zakresie praw człowieka mogą zapewnić im pozycję pionierów w dziecinie odpowiedzialności za ochronę praw człowieka w globalnych łańcuchach wartości.

3.6. Aby przedsiębiorstwa europejskie mogły wypełnić tę rolę, w wiążącym akcie ustawodawczym UE należy zapewnić następujące normy jakości:

- jasne definicje i zrozumiały język,
- zapewnienie pewności i wykonalności prawa.

3.7. Zważywszy na wpływ europejskiego rynku wewnętrznego na światowy handel, europejska inicjatywa ustawodawcza przyczyniłaby się do dalszego wyrównywania warunków działania, ponieważ wymagałaby, aby zasad należytej staranności w zakresie praw człowieka przestrzegały nie tylko przedsiębiorstwa europejskie, ale też przedsiębiorstwa z państw trzecich, które oferują towar i usługi na rynku wewnętrznym. Ten wymóg zapewnienia równych warunków działania dla przedsiębiorstw unijnych mających siedzibę w UE i przedsiębiorstw z państw trzecich sprzedających towary i usługi oraz inwestujących na rynku wewnętrznym musi być centralnym elementem ewentualnej nowej inicjatywy ustawodawczej UE – w przeciwnym razie przedsiębiorstwa unijne znajdą się w sytuacji niekorzystnej pod względem konkurencyjności. Biorąc pod uwagę praktyczne przykłady przedstawione we wspomnianych powyżej rozporządzeniach w sprawie drewna i w sprawie minerałów z obszarów objętych konfliktami, zauważamy, że możliwe jest wykorzystanie rynku wewnętrznego również z korzyścią dla dostawców międzynarodowych.

3.8. Należyta staranność w zakresie praw człowieka stała się istotną kwestią dla rynku wewnętrznego; zważywszy, że poszczególne państwa członkowskie przewidują różne sankcje prawne za działania przedsiębiorstw, fragmentaryczne, częściowo sektorowe przepisy na szczeblu UE nie są wystarczające. Należyta staranność może mieć różne konsekwencje prawne w zależności od konkretnych warunków krajowych i kontekstu prawnego. W kontekście niniejszej opinii należyta staranność oznacza zestaw obowiązków, które przedsiębiorstwo musi spełniać w celu zapobiegania naruszeniom praw człowieka, ograniczania takich naruszeń i ustanowienia odpowiedzialności za nie (z uwzględnieniem podstawowych konwencji MOP), a także wpływ działalności przedsiębiorstw oraz ich światowych łańcuchów dostaw na środowisko. Należy ponadto zapewnić równe warunki działania dla wszystkich zaangażowanych przedsiębiorstw. Jeśli chodzi o poziom międzynarodowy, a zwłaszcza o wiążący traktat ONZ w sprawie przedsiębiorstw i praw człowieka, EKES wyraża żal z powodu braku dynamiki w zakresie opracowywania przepisów dotyczących należytej staranności i uważa, że objęcie przyszłą inicjatywą ustawodawczą UE przedsiębiorstw z państw trzecich inwestujących i prowadzących sprzedaż w UE stanowi dobry punkt wyjścia do zaostrzenia norm.

⁽¹⁰⁾ Zob. przypis 4.

⁽¹¹⁾ Traktat ONZ w sprawie przedsiębiorstw i praw człowieka.

3.9. EKES potwierdza, że nadszedł czas, aby KE podjęła działania i przedstawiła państwom członkowskim i PE inicjatywę ustawodawczą w sprawie obowiązku zachowania należytej staranności, w której zostanie uznana odpowiedzialność na podstawie obowiązujących norm i która zapewni wyraźne ramy prawne dla przedsiębiorstw europejskich.

3.10. Punktem wyjścia dla takiej inicjatywy ustawodawczej musiałyby być całościowe, a także solidne pod względem prawnym i jednoznaczne określenie interesariuszy przedsiębiorstwa⁽¹²⁾. Akcjonariusze stanowią trzon grupy interesariuszy i często ponoszą straty finansowe związane z przypisywaniem przedsiębiorstwom naruszania praw człowieka i wynikającym z tego szkodom wizerunkowym. Odpowiedzialnym zarządzaniem sprawami biznesowymi z zachowaniem należytej staranności w odniesieniu do praw człowieka zainteresowani są jednak nie tylko akcjonariusze, lecz również pracownicy i ich przedstawiciele na poziomie przedsiębiorstwa bądź sektora oraz osoby, na które mają wpływ działania przedsiębiorstwa ze względu na to, że mieszkają w okolicy albo są narażone na ich skutki, i które często skupione są w organizacjach społeczeństwa obywatelskiego. Wszystkie grupy zainteresowanych stron należy uwzględnić w odpowiedni sposób w ramach inicjatywy ustawodawczej w sprawie obowiązku zachowania należytej staranności, zgodnie z odpowiednimi interesami każdej z nich.

3.11. Z powyższego wynika, że ofiary, których prawa zostały naruszone, oraz ich przedstawiciele, w tym związki zawodowe i obrońcy praw człowieka, muszą mieć dostęp do skutecznych środków zaradczych w związku z negatywnymi skutkami, jakie dotknęły te osoby. Skuteczne środki oznaczają, że ofiary muszą mieć możliwość uzyskania pełnego odszkodowania za poniesioną szkodę.

3.12. Należy również wskazać, że negocjacje w sprawie traktatu ONZ zaowocowały stworzeniem potencjalnych przepisów dotyczących odpowiedzialności karnej za najcięższe czyny, takie jak zbrodnie wojenne bądź nielegalne egzekucje. Europejska inicjatywa ustawodawcza w sprawie obowiązku zachowania należytej staranności musi więc mieć możliwość włączenia w swoje ramy tego rodzaju kwestii prawa karnego.

3.13. Są zatem aspekty, które powinny zostać uwzględnione przy rozważaniu należytej staranności w zakresie praw człowieka:

- spójne ramy należytej staranności oparte na dotychczasowych instrumentach, mające zastosowanie do przedsiębiorstw działających na rynku wewnętrznym,
- odpowiedzialność skutkującą wprowadzeniem skutecznych środków zaradczych wobec osób dotkniętych niewłaściwym postępowaniem,
- określone ramy odpowiedzialności uwzględniające, w odpowiednich przypadkach, odpowiedzialność karną – w zależności od systemu prawnego oraz naruszenia.

3.14. Wzajemne powiązanie między ramami dotyczącymi należytej staranności a kwestiami odpowiedzialności cywilnej (oraz ewentualnej odpowiedzialności karnej) jest oczywiste. Rygorystyczne procedury w zakresie należytej staranności oraz wymiana informacji pozwalają przedsiębiorstwom wykazać, że nie ponoszą odpowiedzialności za określone naruszenie praw człowieka. Przedsiębiorstwa, które przeprowadzają procedury w zakresie należytej staranności, muszą odnosić korzyści w związku z podejmowanymi staraniami. Nie może to być rozumiane jako ogólne wyłączenie odpowiedzialności. Kwestia ta została uwzględniona w Wytycznych ONZ dotyczących biznesu i praw człowieka w komentarzu do zasady 17, w którym stwierdza się: „Odpowiednie przeprowadzenie procesu należytej staranności w zakresie praw człowieka powinno pomóc przedsiębiorstwom w odniesieniu się do ryzyka skierowanych przeciwko nim roszczeń prawnych, dzięki wykazaniu, że podjęły one wszelkie stosowne kroki, aby uniknąć uwikłania w domniemane naruszenia praw człowieka. Przedsiębiorstwa, które dochowały należytej staranności w zakresie praw człowieka, nie powinny jednak zakładać, że fakt ten sam z siebie, automatycznie i w pełni zwolni je z odpowiedzialności za spowodowanie lub przyczynienie się do naruszenia praw człowieka”.

3.15. Inicjatywa ustawodawcza musi obejmować tematykę należytej staranności, musi jednak również zapewnić jej adekwatne i spójne włączenie do kwestii odpowiedzialności w ramach opartych na Wytycznych ONZ dotyczących biznesu i praw człowieka, które obejmą w szczególności podmioty, z którymi przedsiębiorstwo ma bezpośrednie powiązania w zakresie działalności, produktów albo usług dzięki ustanowionym relacjom biznesowym.

3.16. Może to być również doskonałe podejście zapewniające odpowiedzialność w stopniu proporcjonalnym bez arbitralnego określania progów dla MŚP. Istniejące ramy dotyczące należytej staranności, takie jak Wytyczne ONZ dotyczące biznesu i praw człowieka oraz Wytyczne OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych, mają zastosowanie do wszystkich podmiotów prowadzących działalność gospodarczą i jest to w pełni uzasadnione: prawa człowieka są uniwersalne i niepodzielne; mogą istnieć olbrzymie różnice w wielkości, przychodach i specyficznych cechach poszczególnych sektorów w zakresie narażenia na ryzyko naruszenia praw człowieka w obrębie łańcuchów wartości; tworzenie przedziałów odpowiedzialności w zależności od wielkości przedsiębiorstw, spółek zależnych i dostawców może stwarzać problemy, gdyż nastąpiłoby dostosowanie globalnego łańcucha wartości do progów wymaganych przepisami. Faktem jest, że te przedsiębiorstwa, które zostały silnie dotknięte przez kryzys związany z COVID-19, mają mniej zasobów

⁽¹²⁾ <https://s3.amazonaws.com/brt.org/BRT-StatementonthePurposeofaCorporationOctober2020.pdf>

odpowiednich do wykonania wymaganego zadania. Rozsądny poziom należytej staranności zapewni poszanowanie praw człowieka oraz odszkodowanie dla osób bezpośrednio poszkodowanych z uniknięciem nakładania na MŚP jakichkolwiek nieproporcjonalnych obciążeń logistycznych, finansowych bądź związanych z zasobami ludzkimi w okresie najpoważniejszego kryzysu gospodarczego. Wyjaśnienie sposobu powiązania wymogów w zakresie należytej staranności z ewentualną odpowiedzialnością może stanowić praktyczne podejście do uwzględnienia specyficznych cech MŚP w Europie.

3.17. Inicjatywa ustawodawcza powinna obejmować wszystkie przedsiębiorstwa z różnych sektorów – jak określono w Wytycznych ONZ dotyczących biznesu i praw człowieka – mające siedzibę w UE lub prowadzące działalność na jej obszarze, tak aby uniknąć nieuczciwej konkurencji i nierównych warunków działania, jak również powinna obejmować sektor publiczny. Należy zawrzeć w niej wymóg, aby przedsiębiorstwa stosowały się do wysokich norm odpowiedzialnego prowadzenia działalności gospodarczej, a przy tym zaproponować stosowne środki zgodnie z odpowiednim ryzykiem naruszenia praw człowieka. Przedsiębiorstwa muszą wdrożyć skuteczne mechanizmy należytej staranności na potrzeby identyfikowania naruszeń praw człowieka oraz negatywnego wpływu na kwestie społeczne i na środowisko, zapobiegania im i ich ograniczania, obejmujące ich działania i relacje biznesowe, w tym łańcuchy dostaw i podwykonawców, wyraźnie powiązane w ramach relacji biznesowych w dobrze zdefiniowanych globalnych łańcuchach wartości.

3.18. W zakresie przedmiotowym tej inicjatywy ustawodawczej należy uwzględnić szeroki zakres definicji praw człowieka i praw środowiskowych, w tym praw pracowniczych i związkowych, a także zapewnić uwzględnienie nowych osiągnięć w dziedzinie praw człowieka (np. zasady niedyskryminacji). Powinna ona opierać się na dokumentach takich jak Międzynarodowa karta praw człowieka, konwencje MOP, a także europejska konwencja praw człowieka i Europejska karta społeczna. Należałoby również uwzględnić Trójstronną deklarację zasad dotyczących przedsiębiorstw wielonarodowych i polityki społecznej MOP, która zawiera też kompleksowy katalog praw odnoszących się do przedsiębiorstw wielonarodowych i pracy, obejmujący w szczególności konwencje i zalecenia w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy. W odniesieniu do praw środowiskowych należy uwzględnić porozumienie paryskie, z zastrzeżeniem, że ten traktat międzynarodowy podpisały rządy, a nie przedsiębiorstwa, co oznacza, że te pierwsze muszą honorować podjęte zobowiązania, a te ostatnie muszą przyczynić się do ich realizacji. Jej podstawę powinny stanowić Traktaty UE i Karta praw podstawowych Unii Europejskiej, a także krajowe instrumenty dotyczące praw człowieka. Poziom ochrony praw człowieka nie powinien w żadnym przypadku być niższy niż poziom zagwarantowany przez istniejące ustawodawstwo na poziomie międzynarodowym, europejskim bądź krajowym.

3.19. Obowiązki dotyczące należytej staranności powinny obejmować wpływ faktyczny i potencjalny. Powinny również obejmować skutki dla kwestii społecznych i środowiska, w tym te wynikające z celów zrównoważonego rozwoju, a także przeciwdziałanie korupcji, ład korporacyjny oraz sprawiedliwe opodatkowanie. Należy uznać ogromne znaczenie wpływu na środowisko dla zrównoważonego prowadzenia działalności gospodarczej. Zgodnie z Wytycznymi ONZ dotyczącymi biznesu i praw człowieka, wytycznymi OECD oraz definicjami zawartymi w trójstronnej deklaracji MOP przedsiębiorstwo powinno przeprowadzać proces należytej staranności, „aby zidentyfikować faktyczny bądź potencjalny negatywny wpływ, zapobiegać mu, łagodzić jego skutki oraz rozliczyć się z działań, jakie podejmuje, aby im przeciwdziałać. W oparciu o te instrumenty obowiązkowy proces należytej staranności powinien, z poszanowaniem prawnie uzasadnionego interesu tajemnicy handlowej, obejmować przeprowadzenie analizy rzeczywistego i potencjalnego negatywnego wpływu na prawa człowieka, zapewnić zintegrowane uwzględnienie wyników takiej i podjęcie działań na ich podstawie, śledzenie reakcji na te działania oraz komunikowanie informacji na temat tego, jakie działania są podejmowane”. Inicjatywa ustawodawcza powinna być przygotowana w sposób spójny z istniejącymi systemami należytej staranności, zwłaszcza z Wytycznymi ONZ dotyczącymi biznesu i praw człowieka, aby ułatwić wdrażanie i uniknąć powielania działań.

3.20. W inicjatywie ustawodawczej należy w sposób wyraźny określić, jakie działania indywidualne muszą podjąć przedsiębiorstwa w ramach pełnej procedury należytej staranności w celu przeprowadzenia oceny ryzyka w zakresie praw człowieka z zapewnieniem spójności z innymi wiążącymi przepisami unijnymi, takimi jak zmiana dyrektywy w sprawie ujawniania informacji niefinansowych⁽¹³⁾, której odpowiednie dostosowanie może być konieczne w przyszłości. Inicjatywa ustawodawcza powinna obejmować następujące środki:

- działania w zakresie wyraźnie zdefiniowanej analizy ryzyka (identyfikacja i ocena (potencjalnych) negatywnych skutków działalności przedsiębiorstw dla praw człowieka i środowiska) obejmującej mechanizm wczesnego ostrzegania,
- działania następcze (określenie wewnętrznych obowiązków w przedsiębiorstwie, zniwelowanie negatywnych skutków i zapobieganie im),
- monitorowanie skuteczności środków wprowadzonych na podstawie Wytycznych OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych i Wytycznych ONZ dotyczących biznesu i praw człowieka,

⁽¹³⁾ Dz.U. L 330 z 15.11.2014, s. 1.

- przekazywanie informacji (zapewnienie sprawozdawczości w zakresie przeciwdziałania (potencjalnym) negatywnym skutkom działalności przedsiębiorstw) z poszanowaniem uzasadnionej tajemnicy handlowej,
- należy zapewnić udział związków zawodowych reprezentowanych w przedsiębiorstwie zgodnie z przepisami mającymi zastosowanie do dialogu społecznego.

3.21. Państwa członkowskie powinny zapewnić, aby co najmniej jeden krajowy organ publiczny (np. inspektorat pracy albo inspektorat BHP) był odpowiedzialny za monitorowanie przestrzegania obowiązków przez przedsiębiorstwa. Organ taki powinien posiadać niezbędne zasoby i wiedzę fachową do przeprowadzania takich kontroli, również z urzędu, a także kontroli opartych na ocenie ryzyka, informacjach otrzymanych od sygnalistów i skargach. Powinien działać w ścisłej współpracy z partnerami społecznymi oraz zapewniać ich aktywny udział. Pewną rolę powinny również odgrywać odpowiednio wyposażone punkty kontaktowe OECD.

3.22. Międzynarodowe instrumenty uwzględniają niezbędną rolę, jaką powinny odgrywać znaczące konsultacje z przedstawicielami społeczeństwa obywatelskiego oraz związkami zawodowymi, pracownikami i ich prawomocnymi przedstawicielami na odpowiednich poziomach dialogu społecznego (przedsiębiorstwa, sektora, kraju, Unii, międzynarodowym) w określaniu i wdrażaniu inicjatyw przedsiębiorstw w zakresie należytej staranności. Inicjatywa ustawodawcza powinna zatem, w odpowiednich przepisach dotyczących należytej staranności, zapewniać udział tych podmiotów.

3.23. W istniejących systemach, na których mogłaby być oparta bezwzględnie obowiązująca inicjatywa ustawodawcza, wdrożenie i stosowanie należytej staranności nie zawsze samo w sobie wyklucza odpowiedzialność, gdyż szkody wynikają z naruszania praw człowieka, a nie z niedopatrzeń w zakresie należytej staranności. Jeżeli nie udaje się zapobiegać naruszeniom praw człowieka, ich ofiary nadal potrzebują przynajmniej skutecznych środków zaskarżenia zapewniających im pełne odszkodowanie z tytułu poniesionej szkody. System należytej staranności będzie służył ukazywaniu wysiłków podjętych na rzecz unikania szkód.

4. Uwagi szczegółowe

4.1. Przedsiębiorstwa prowadzące działalność transgraniczną w UE i poza nią muszą być zarządzane w sposób zrównoważony pod względem gospodarczym, społecznym i ekologicznym, z perspektywą lokalizacji, produkcji towarów i świadczeniem usług w Europie. Inicjatywa ustawodawcza powinna też wymagać od przedsiębiorstw włączenia odpowiedzialnych i zrównoważonych zasad i aspektów prowadzenia działalności gospodarczej do swoich relacji biznesowych w globalnych łańcuchach wartości. Powinna zmierzać do ustanowienia ram, które będą obejmować skuteczny i wiążący dialog ze wszystkimi zainteresowanymi stronami w przedsiębiorstwie, najlepiej na szczeblu rad nadzorczych i doradczych.

4.2. Zważywszy na wyzwania i przeszkody, jakie często napotykają ofiary w kontekście dostępu do wymiaru sprawiedliwości w państwach trzecich, w których działalność prowadzą przedsiębiorstwa unijne, konieczne jest zapewnienie możliwości dostępu do wymiaru sprawiedliwości w państwie członkowskim, w którym dane przedsiębiorstwo ma siedzibę (lub w którym prowadzi działalność gospodarczą). Powinno zatem być możliwe zgłaszanie roszczeń wobec przedsiębiorstw, które mają siedzibę w państwie członkowskim albo prowadzą w nim działalność gospodarczą, albo mają innego rodzaju powiązanie z nim, w jurysdykcji tego państwa członkowskiego. Taką możliwość przewiduje już francuska ustawa o obowiązku zachowania czujności przez przedsiębiorstwa z dnia 27 marca 2017 r., lecz sprawy w toku pokazują, że nie powstały jeszcze precedensy w jurysdykcji sądów krajowych w zakresie skarg obejmujących zagraniczną spółkę zależną.

4.3. Jurysdykcja sądów europejskich jest zwykle zastrzeżona dla europejskich pozwanych. Oznacza to, że przedsiębiorstwo mające siedzibę w Europie może odpowiadać przed europejskim sądem, lecz jego spółki zależne, mające siedziby w kraju, w którym wystąpiła szkoda, zwykle nie mogą. Dostawcy i pośrednicy w łańcuchu dostaw są jeszcze bardziej oderwani od takiego europejskiego przedsiębiorstwa. Konieczne jest zapewnienie, aby ofiarom naruszeń praw człowieka związanych z działalnością przedsiębiorstw oraz ich przedstawicielom, w tym związkom zawodowym i obrońcom praw człowieka, zagwarantowano, w ramach przestrzegania praw człowieka, dostęp do sprawiedliwego procesu, sądów i organów. Jurysdykcję powinien mieć jeden sąd prowadzący rzetelne postępowanie, w przypadku gdy nie jest jasne, czy potencjalna odpowiedzialność spoczywa na spółce dominującej, na jednej ze spółek zależnych, czy na jednym z dostawców. W związku z powyższym należy zmienić rozporządzenie Bruksela I, tak aby w przypadku naruszeń praw człowieka umożliwić prowadzenie postępowania w Europie.

4.4. Inną kwestią, która była omawiana na szczeblu ONZ, jest obowiązujące prawo. Zgodnie z art. 7 rozporządzenia Rzym II w przypadku szkody w środowisku naturalnym możliwy jest wybór prawa. Czy tak będzie też w przypadku praw człowieka, aby zapewnić ten sam poziom praw dla szkód w środowisku i naruszeń praw człowieka? Kwestia ta jest obecnie przedmiotem dyskusji prawników, a EKES co do zasady poprze takie zrównanie, bez przesądzania o wszystkich skutkach prawnych.

4.5. Należy wprowadzić szczególne ramy odpowiedzialności, w tym – w stosownych przypadkach w zależności od systemu prawnego i naruszenia – odpowiedzialności karnej, w odniesieniu do przypadków, w których dochodzi do naruszenia norm w zakresie praw człowieka, norm społecznych i środowiskowych lub wystąpienia negatywnych skutków działalności przedsiębiorstw, w tym w obrębie ich łańcuchów dostaw i podwykonawców. Projekt traktatu ONZ przewiduje odpowiedzialność karną za najbardziej haniebne zbrodnie międzynarodowe. W swojej opinii dotyczącej traktatu ONZ EKES już odnotował, że odpowiedzialność taka powinna również obejmować przypadki rażącego niedbalstwa⁽¹⁴⁾.

4.6. EKES również wyraził swoją opinię na temat kwestii ciężaru dowodu oraz odpowiadającego mu standardu dowodu. W opinii EKES-u⁽¹⁵⁾ proponuje się, że „[...] Oznaczałoby to przynajmniej, że od powoda w sprawie o naruszenie praw człowieka wymagane będzie jedynie udowodnienie definitywnego związku między sprawcą naruszenia (takim jak dostawca lub jednostka zależna) a przedsiębiorstwem (odbiorcą lub jednostką dominującą), od którego z kolei wymagane będzie wiarygodne wyjaśnienie, że naruszenie było poza jego kontrolą”.

4.7. Przedsiębiorstwa nie powinny być narażone na lekkomyślne wszczynanie sporów sądowych ani na bezwzględną odpowiedzialność, jako że mogą powołać się na prowadzone procedury należytej staranności, aby wykazać swoje zaangażowanie oraz działania podejmowane w celu łagodzenia szkodliwych skutków i zapobiegania im. W przypadku, gdy przedsiębiorstwo nie spowodowało szkody, nie przyczyniło się do niej ani nie mogło o niej wiedzieć mimo przeprowadzenia istotnego procesu należytej staranności, nie można przypisywać mu odpowiedzialności. Proces należytej staranności powinien stanowić odpowiedź na często wymieniany problem „zasłony korporacyjnej”, która powoduje, że ofiary często nie mają zasobów bądź możliwości wskazania konkretnego łańcucha odpowiedzialności w ramach globalnego łańcucha wartości.

4.8. Środki ułatwiające ofiarom dostęp do wymiaru sprawiedliwości powinny obejmować odpowiednie systemy wsparcia. Postępowanie w przedmiocie zastosowania środków tymczasowych powinno umożliwić zatrzymanie działań naruszających prawa człowieka oraz normy społeczne i środowiskowe. EKES zwrócił już uwagę na istotną rolę świadków i sygnalistów, a także konieczność wspierania organizacji pozarządowych podejmujących działania w tym obszarze w zakresie, w jakim mają one prawnie uzasadniony interes, opierający się na uznanych zasadach prawnych, w odniesieniu do podejmowania działań i gromadzenia dowodów. We Francji kilka formalnych zgłoszeń z inicjatywy organizacji pozarządowych przeciwko przedsiębiorstwom na podstawie francuskich zasad należytej staranności obnażyło trudności w egzekwowaniu prawa (np. w zakresie obowiązującego prawa).

4.9. Ramy dotyczące obowiązku zachowania należytej staranności funkcjonowałyby w oparciu o uzgodnioną normę egzekwowaną poprzez stosowanie proporcjonalnych, skutecznych i odstraszających sankcji, natomiast odpowiedzialność musiałaby wynikać z naruszenia jasno określonego zestawu praw człowieka. Podobnie jak w przypadku wszystkich systemów odpowiedzialności, należy ustanowić wyraźny związek przyczynowy między winą lub niewywiązaniem się z obowiązku zapobiegania a pewną szkodą. W sprawach dotyczących przypadków niebezpośrednich, odległych związków przyczynowych nie ma zatem powiązania z ryzykiem.

4.10. Sankcje powinny obejmować wykluczenie z procedur pozyskiwania zamówień publicznych i funduszy publicznych, a także sankcje finansowe, proporcjonalne do obrotu przedsiębiorstwa, oraz działania naprawcze. Sankcje te powinny zmotywować przedsiębiorstwa do przestrzegania ich obowiązków i zapobiegania negatywnym skutkom ich działalności. Powinno to w większym stopniu przyczynić się do zwiększenia pozytywnej konwergencji podejścia do praw człowieka, w tym praw pracowników i związków zawodowych. Państwa członkowskie powinny wprowadzić pozytywne zachęty promujące ambitne podejście przedsiębiorstw do zrównoważonej działalności gospodarczej, obejmującej również ich łańcuchy dostaw i podwykonawców.

4.11. Inicjatywa ustawodawcza powinna obejmować klauzulę o nieobniżaniu poziomu ochrony, klauzulę najbardziej korzystnych przepisów oraz klauzulę przeglądową, opracowane na podstawie wkładu specjalistów; za przykład w tym zakresie może służyć ustawodawstwo dotyczące ochrony danych osobowych. Wymogi nowej inicjatywy ustawodawczej UE powinny również mieć zastosowanie do istniejących dobrowolnych narzędzi w zakresie należytej staranności, które w stosownych przypadkach powinny zostać dostosowane.

4.12. KE powinna aktywnie promować swoją politykę w zakresie należytej staranności na szczeblu międzynarodowym, tj. w procesie przygotowywania traktatu ONZ, w ramach wszystkich istotnych organizacji międzynarodowych, aby zachęcić inne jurysdykcje do obrania tej samej drogi.

Bruksela, dnia 18 września 2020 r.

Luca JAHIER
Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego

⁽¹⁴⁾ Zob. przypis 4.

⁽¹⁵⁾ Zob. przypis 4.